

Олександр Шишко (м. Одеса)

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри філософії, політології,
психології та права Одеської державної
академії будівництва та архітектури.
E-mail: shyshko2011@ukr.net
ORCID (<http://orcid.org/0000-0002-9933-8794>)

Оксана Дзинглюк (м. Одеса)

Старший викладач кафедри українознавства, історико-правових та мовних дисциплін Одеського національного морського університету
E-mail: sananechaeva@gmail.com
ORCID 0000-0003-0000-1639

IX Міжнародна наукова конференція «Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри»

31 травня 2023 р. в Одеському національному морському університеті на кафедрі українознавства, історико-правових та мовних дисциплін відбулася IX Міжнародна наукова конференція «Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри».

Починаючи з 2015 р., коли вже рік тривала російсько-українська війна, з V за ліком конференції, проблематика цієї війни, її передумови, перебіг, наслідки і можливі варіанти її завершення, широкий спектр україно-російських відносин – всі ці аспекти опинились у центрі уваги науковців, які брали участь у роботі цього наукового форуму. Повномасштабне вторгнення збройних сил РФ, яке відбулось 24 лютого 2022 р. та відповіддю на яке став потужний спротив всього українського народу, на вістрі якого, звичайно, були Збройні Сили України, ще більше актуалізувало всі вище вказані питання. Виходячи з нагальної необхідності продовження наукових досліджень у всіх тих напрямках, що відображені у назві конференції, які в умовах війни набули нового звучання, потребують подальшого ґрунтовного аналізу та мають рефлексувати на суспільні запити, організаторами було прийнято рішення не відкладати чи переносити проведення цього важливого наукового заходу, а, навпаки, докласти всіх зусиль заради його успішного проведення.

Сучасна російсько-українська війна спричинила переосмислення багатьох аспектів як внутрішньо українського суспільного життя, так і в системі міжнародних відносин. Тому не випадково відбулась зміна й у назві конференції. Регіон Чорного моря або Причорномор'я набуває нового виміру, вже починає формуватися нова конфігурація сфер впливу чи домінування, нова система політичних, економічних,

культурних тощо зв'язків. Усі ці питання потребують вже нині свого осмислення, моделювання майбутніх взаємин між країнами чорноморського басейну. У цьому плані постійні учасники конференції мають вже значні напрацювання, адже науковці з Молдови та Румунії вже багато років беруть активну участь у роботі форуму. У той же час, змінивши назву, організатори конференції тим самим заявили про амбітну мету залучити до участі у майбутніх конференціях вчених з інших причорноморських країн.

Вже традиційно до участі в організації конференції долучилась ціла низка поважних інституцій: Інститут історії України НАН України, Південний міжрегіональний відділ Українського інституту національної пам'яті, Національна спілка краєзнавців України, Державна наукова установа «Інститут модернізації освіти», Державна наукова установа «Енциклопедичні видання», архівосховища та книгозбірні півдня України, зокрема Одеська обласна універсальна бібліотека імені М. С. Грушевського.

Так само традиційно конференція збагачується вагомими здобутками завдяки участі в її роботі науковців із Румунії, зокрема з кафедри історії, філософії та теології Університету «Нижній Дунай» (м. Галац, Румунія), Національної ради з вивчення архівів безпеки (м. Бухарест, Румунія), Центру європейської історії та цивілізації Румунської академії – Ясська філія (м. Ясси, Румунія), Центру регіональних та плюралістичних досліджень «Трансільванія»

(м. Таргу Муреш, Муреш, Румунія); з Молдови, зокрема з Молдовського державного університету (м. Кишинів, Республіка Молдова).

Взагалі, традиційність є однією з родзинок конференції, яка проявляється ще й у тому, що збірник наукових праць виходить друком до початку її роботи, що відбулося й цього разу.

Отже, учасники наукового форуму, а згодом всі зацікавлені особи, завдяки появі електронної версії збірника у відкритому доступі (http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P0ID=&S21COLORTERMS=0&S21STR=0017486), отримали можливість ознайомитись із її матеріалами, з результатами досліджень своїх колег – Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри: збірник наукових праць. – Вип. 9 / Відп. ред. М. І. Михайлуца. – Одеса : Олді+, 2023. – 360 с.

Центральною подією наукової конференції стало проведення Круглого столу на тему: «Цивілізаційні та регіональні виміри війни Росії проти України: суспільно-політичний, гуманітарний, міжнародний контексти», модераторами

якого були доктори історичних наук, професори Микола Михайлуца та Анатоль Петренку. Першим, хто виголосив доповідь та започаткував дискусію, був доктор філософії Сілвіу Молдован, який ознайомив аудиторію з тим, яким є румунське сприйняття українського питання.

Доктор історичних наук, професор Олександр Лисенко, звернувшись до питання про роль «великої російської культури» у гібридній війні проти України, переконливо довів той факт, що в сучасній Московії відбулась повна культурна деградація тамтешнього суспільства, свідченням чому слугує розлюднення росіян за всією соціальною вертикаллю.

Позиція Румунії щодо агресії Росії проти України та проблема біженців була висвітлена у доповіді доктора історії, професора Університету «Нижній Дунай» Артура-Віорела Тулуша. Доктор історичних наук, професор Державного університету імені Богдана Хашдеу та Молдовського державного університету Анатоль Петренку оприлюднив офіційну позицію Кишинєва на прояви варварства росіян в Україні.

Доктор історичних наук, професор Юрій Котляр, розглянувши війни, які вела Росія та які спричиняли її розпад, висловив припущення про те, що розв'язання війни проти України може призвести до третього етапу розпаду Росії, адже після перемоги України країна-агресорка вийде з війни послабленою політично, мілітарно та економічно.

Доктор історії, професор Університету «Нижній Дунай» Джордже Єнаке у своїй доповіді проаналізував тріаду – християнство, демократія, свобода.

Докторка юридичних наук, професорка Наталя Орловська у своєму виступі констатувала той факт, що з початком широкомасштабної агресії РФ проти України євро регіон «Чорне море» припинив функціонування у формі транскордонного співробітництва. Натомість відбулося переформатування на міждержавну взаємодію в межах узгодженої транскордонної політики, де на перший план виходить гуманітарний вимір такої співпраці, а безпековий аспект реалізується, передусім, у дії «зернової угоди».

Про те, як змінився релігійно-церковний ландшафт в умовах російсько-української війни повідомила у своїй доповіді докторка історичних наук, професорка Алла Киридон. Вона, зокрема, зацентрувала увагу на тому, що війна РФ проти України увиразнила певні зрушення в

конфесійному просторі та засвідчила високий рівень релігійності населення.

Наступним етапом роботи конференції стало проведення засідань секцій:

Секція 1. «Історія народів Причорноморсько-го регіону у часи імперій, тоталітаризму, демократії. Державно-правові відносини та соціальні процеси». Модератори: докт. іст. наук, проф. Олена Бачинська та докт. іст. наук, доц. Віктор Савченко.

Секція 2. «Проблеми національної/іноземної термінології і термінографії, мовні взаємовпливи, методики комунікації та переклад». Модератори: докт. пед. наук, проф. Тетяна Яблонська, канд. пед. наук, доц. Світлана Юхимець та ст. викл. ОНМУ Оксана Дзинглюк.

Секція 3. «Духовність, традиції та обрядовість «сусідніх» етнокультур». Модератори: канд. іст. наук, доц. Володимир Куліченко та докт. філос. наук, доц. В'ячеслав Рубський.

Секція 4. «Історія християнських церков та долі інших конфесій у Причорномор'ї». Модератори: докт. іст. наук, проф. Наталія Діанова та докт. іст. наук, проф. Олександр Тригуб.

Секції 5 та 6. «Роль архівних установ, музеїв та бібліотек у збереженні та популяризації культурно-історичної спадщини Причорномор'я та «Краєзнавство і туризм, природні, соціально-економічні та культурно-історичні складові регіону». Модератори: докт. іст. наук, проф. Ірина Тюрменко та докт. іст. наук, проф. Олександр Музичко.

Засідання всіх секцій були плідними та насиченими, переважна більшість доповідей супроводжувалась їх жвавим обговоренням. Серед інших секцій вирізнялась перша тим, що до неї було включено 17 тем доповідей. Загалом до програми конференції було включено 50 тем доповідей.

Серед доповідей, які прозвучали на засіданні першої секції, особливий резонанс викликав виступ кандидата історичних наук Сергія Соколока, під час якого він презентував великий фактичний матеріал щодо нарощування підводних сил ВМФ РФ у Чорному морі та їхнього застосування після повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. У висновках доповідей зробив акцент на тому, що українській державі варто активізувати зусилля задля формування та нарощування протичовнових спроможностей ВМС. Під час обговорення доповіді було наголошено на тому, що вже на-

явні можливості ЗСУ змусили ворожий підводний флот змінити місце дислокації. На завершення свого виступу С. Соколук висловив свою думку про те, що сучасна історична наука повинна більше уваги приділяти воєнній та військовій історії.

Воєнна тематика знайшла своє продовження у виступі доктора історичних наук Віктора Савченка, який звернувся до проблематики гібридних та тотальних воєн. Опираючись на дослідження, зокрема й власні, щодо московсько-української війни 1917–1918 рр., доповідач відразу зробив акцент на тому, що реінкарнація «рашистського» імперіалізму практично копіює напрацювання червоних загарбників історичної давнини, і, що як і в ті часи, так і нині, гібридна війна переростає у тотальну.

Доповідь доктора історичних наук Ігоря Тодорова стала також продовженням воєнної тематики, але вже з позиції міжнародних відносин. У своєму виступі І. Тодоров констатував, що гарантом безпеки Румунії є Північноатлантичний альянс, а Російська Федерація є загрозою. Тому під час обговорення цієї доповіді прозвучало питання про те, наскільки чіткою є позиція Румунії у питанні набуття Україною членства в НАТО, щоб і наша держава мала повні гарантії безпеки в майбутньому? Учасники дискусії зійшлися на тому, що саміт НАТО у Вільносі буде визначальним у цьому питанні.

Війна та воєнні злочини – ще одна тема, яка в умовах сучасної російсько-української війни набула особливого звучання. Як уже зазначалось вище щодо необхідності активізації дослідження військової та воєнної історії, так само це стосується й актуалізації досліджень скоєння злочинів проти людяності як під час минулих воєн та в період тоталітаризму, так і на сучасному етапі. У цьому контексті про результати своїх досліджень доповіли Людмила Новікова та Олександр Шишко. Так, кандидатка історичних наук Л. Новікова, дослідивши антисемітизм як складову Голокосту на прикладі «Трансністрії», зробила висновок про те, що антисемітизм окупантів у поєднанні з публічним суспільним антисемітизмом став для більшості єврейського населення «Трансністрії» практично новим і неочікуваним негативним досвідом.

Доповідь доктора історичних наук Тараса Гончарука, що була присвячена економічним аспектам розвитку Наддніпрянської України, для якої Одеса була «воротами до світу», спричинила

дискусію щодо вжитку однієї з неофіційних назв міста, а саме «Південна Пальміра». Результатом цієї дискусії стало звернення як до істориків, так і до громадськості відмовитись від використання цієї назви Одеси, так само як й інших назв і термінів, які дістались нам від імперської та радянської спадщини.

У контексті дослідження Причорномор'я, про що йшлося вище, кандидат історичних наук Дмитро Бондаренко презентував доповідь, в якій розглянув чорноморський регіон 1918 р. через призму геополітики та контрреволюції.

Продуктивною роботою відзначилась Секція № 2, різнопланова тематична спрямованість якої дала змогу науковцям провідних вишів презентувати результати своїх наукових розвідок.

Докторка педагогічних наук, професорка Тетяна Яблонська висвітлила своє бачення щодо впливу іноземних мов на розвиток англійської мови. Доповідь спричинила активне обговорення, оскільки питання запозичень є нагальним і для української мови. Збереження мовної автентичності стало провідним завданням для українських мовознавців.

Логічним продовженням обговорення стала доповідь кандидатки філологічних наук Інни Ківенко, яка у співавторстві зі студенткою-філологинею Оленою Толстою проаналізувала специфіку перекладу англійської морської термінології українською мовою.

Своїм багаторічним досвідом щодо перекладу професійних термінів поділилась з учасниками конференції старша викладачка кафедри українознавства, історико-правових та мовних дисциплін Олена Гогуленко, презентувавши тему «Пароніми-терміни у професійному мовленні як мовна одиниця».

Робота секції не обмежилась проблемами перекладу. Старша викладачка кафедри українознавства, історико-правових та мовних дисциплін Оксана Дзинглюк ознайомила слухачів із популярним мовознавчим поняттям конвенціональності на матеріалі зоофразеологізмів в українській та польській мовах. Своє ставлення до іншого актуального мовного явища – пуризму – прокоментувала завідувачка лабораторії

кафедри українознавства, історико-правових та мовних дисциплін Анна Кириленко.

Напрацювання згаданих та інших дослідників, які взяли участь у конференції, стали ще одним доказом неабиякого зацікавлення мовознавчими проблемами як досвідчених фахівців, так і тих, хто тільки розпочинає кропіткий, проте неймовірно цікавий шлях вивчення мовних явищ.

Проведення конференцій, передусім, переслідує мету надати можливість науковцям презентувати результати своїх досліджень, познайомитись із дослідженнями своїх колег, та, мабуть, найголовніше, взяти участь у дискусіях, провести неформальні бесіди. Своєрідним продовженням конференцій можна вважати ознайомлення з публікаціями у матеріалах конференцій чи у збірниках наукових праць. У виданому збірнику таких публікацій 58, авторами яких стали 21 доктор наук та 28 кандидатів наук. Серед авторів є й студенти, що є важливою запорукою для розвитку науки в Україні.

Серед різнопланових публікацій збірника привертають увагу матеріали, які акцентують увагу на таких наслідках війни, що завдають непоправної шкоди об'єктам культурної спадщини та архівним документам. Кандидат історичних наук Олег Бажан та доктор історичних наук Микола Михайлуца встановили розміри матеріальних збитків у сфері культури та туризму України, які були завдані станом на квітень 2023 р. Докторка історичних наук Ірина Тюрменко, дослідивши проблему відновлення та зберігання архівних документів на деокупованих територіях, запропонувала чіткий алгоритм дій задля відновлення роботи архівних установ.

Проведення конференції в Одесі стало можливим тільки тому, що Збройні Сили України зупинили ворога на підступах до Миколаєва, звільнили Херсон та правобережну частину Херсонської області, провели успішні наступальні дії в інших регіонах України. Тому всі учасники конференції були одностайні у висловленні своєї поваги до захисників і захисниць України, демонстрували свою непохитну віру у перемогу України.